

DÜBEYSİ

(bk. İBNÜ'd-DÜBEYSİ).

DÜCÂNİYYE

(الدجانية)

Medyenîyye tarikatının
Meymûniyye şubesinin Şehâbeddin
Seyyid Ahmed ed-Dücân'a
(ö. 951/1544'ten sonra)
nisbet edilen bir kolu
(bk. MEDYENİYYE).

DÜĞÂH

(دوگاه)

Türk müzikisinde bir perde
ve birleşik makamın adı.

Düğâh Perdesi. Türk müzikisinde bir nota olarak portenin, sol anahtarına göre alttan ikinci boşluğunun içine yazılan lâ notasının adıdır. Bir oktav (sekizli aralığı) tizindeki lâ notasına muhayyer düğâh perdesi, bir oktav pestindeki lâ notasına da kaba düğâh perdesi denir.

Düğâh Makamı. Türk müzikisinin eski makamlarındandır. Dizisi iki şekilde tarif edilebilir. 1. Yerinde sabâ makamı dizisine, yerinde zirgüleli hicaz makamı dizisinin pest tarafı ile durak perdesinin altından genişlemiş bir kısmının seyre zaman zaman karışarak mutlaka zirgüleli hicaz dizisiyle karar vermesi suretiyle meydana gelir. 2. Yerinde sabâ makamı dizisine, yegâh perdesindeki neveser makamı dizisinin bir kısmının zaman zaman katılıp sonunda mutlaka yegâhtaki neveser dizisinin güçlüsü olan düğâh perdesinde karar vermesiyle oluşur. Nota yazımında donanımına si koma bemolü ve re bakiye bemolü yazılır, gerekli değişiklikler ise eser içerisinde gösterilir. Makamın güçlüsü cârgâh perdesidir. Yegâhtaki neveser dizisinin beşinci derecesi veya yerindeki zirgüleli hicaz dizisinin karar perdesi olan düğâh perdesi, yerindeki sabâ dizisinin karar perdesi olduğundan önemli bir asma karar perdesidir. Durağı düğâh perdesi olup inici seyir takip eder. Bu makam dizilerinin şematik gösterilişi şöyledir:

Düğâh makamında, sabâ makamında da olduğu gibi hicaz ve şehnaz perdele-ri bazan biraz dik basılır. Ayrıca dizideki nîm hicaz perdesi de bu makam için bir iki koma kadar pest basılmaktadır. Bunun sebebi, makamın gerçek yapısının yukarıdaki tariflerden daha farklı olmasıdır. Bu farklılık, müzikolog -bestekâr Rauf Yektâ Bey'in yaptığı tariflerde açıkça görülmektedir. Rauf Yektâ düğâh makamını, a) "Sabâ makamından sonra düğâh perdesinde segâh yapmak"; b) "Sabâ makamından sonra dik kürdî perdesine dokunmadan nîm zirgüle ve dik acem -aşiran gösterilerek düğâh perdesinde tam karar vermek"; c) "Segâh makamını düğâh perdesine nakletmek"; d) "Sabâ makamının başlangıç ve sonuna düğâhta segâh ve hüzzam nağmelerini ilâve etmek" ifadeleriyle dört ayrı şekilde tarif etmektedir. Bu durumda düğâh perdesinde segâh yapabilmek için cârgâh perdesine bir koma diyezi, aynı perdede hüzzam yapabilmek için ise hem cârgâha koma diyezi hem de nevâ perdesine üç komalık bir bemol getirmek gerekmektedir. Ancak bugün kullanılmakta olan Arel -Ezgi sisteminde bu perdeler bulunmadığından buradaki nîm hicaz perdesini bakiye diyezinden bir iki koma kadar pest basmak zarureti ortaya çıkmaktadır. Düğâh makamı yapısı gereği geniş bir seyir alanına sahip olduğundan ayrıca genişlemesine gerek yoktur.

Düğâh makamına örnek olarak Neyzen Yûsuf Paşa'nın devr-i kebîr usulündeki peşrevi, Hacı Fâik Bey'in ağır hafif usulünde, "Tennâ dir nâ dir ten" terennümü ile başlayan kârî, Tab'î Mustafa Efendi'nin devr-i kebîr usulünde, "Berk-i gül ey gonca-fem sen gibi ter-dâmen

midir" mısraı ile başlayan birinci beste-siyle Dervîş Ali Şîrûganî'nin evsat usulünde, "Yâ ilâhî, âsitânın hastaya dârüş-şifâ" mısraı ile başlayan tevşîhi verilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 196-197; IV, 253-254; Özkan, *TMNÜ*, s. 347-352; Arel, *Türk Musikisi*, s. 249-251.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

DÜĞÜN

Evlenen çiftler için düğün yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Milletlere ve yörelere göre ayrıntılarda bazı farklılıklar olmakla birlikte hepsinin birleştiği nokta eğlenceye yönelik olmasıdır.

İslâm'da Düğün. İslâm hukukunda, iki şahit huzurunda yapılması dışında nikâh akidleri için uyulması gerekli bir şekil şartı veya özel bir merasim mevcut değildir. Ancak evlenme gibi kişi ve toplum hayatında önemli yeri olan bir hadiseyi kutlama arzusu ve bu hukukî birleşmeyi herkese duyurarak onu gayri meşrû birleşmelerden ayırma gereği düğün denilen içtimaî vâkıayı doğurmuştur. Hz. Peygamber'in, "Nikâhı açıkça yapınız" (*Müsne'd*, IV, 5) meâlindeki hadisi bazı rivayetlerde, "ve nikâh sırasında def çalınız" (İbn Mâce, "Nikâh", 20; Tirmizî, "Nikâh", 6) ilâvesiyle tamamlanmaktadır. "Nikâhta helâl ile haram arasındaki ayrı-rı işaret def ve sestir (mûzik)" (İbn Mâce, "Nikâh", 20; Tirmizî, "Nikâh", 6; Nesâî, "Nikâh", 32) meâlindeki hadis ise aleniyetin düğünle sağlanmasının gereğini ortaya koymaktadır. İlk dönemlerden itibaren her toplum nikâh merasimlerini kendi dinî ve içtimaî yapısına uygun olarak gerçekleştirmiştir. İslâm dinî de toplum hayatında yerine getirdiği fonksiyonları göz önünde bulundurarak düğüne hoşgörü ile bakmış, hatta meşrû sınırlar içinde onu teşvik etmiştir. Hz. Peygamber'in bütün evliliklerinde davetlilere ikramda bulunduğu bilinmektedir.

DÜĞÜN

Hadis kitaplarında bu ikramlar hakkın-
da oldukça geniş bilgiler vardır (meselâ
bk. Buhârî, "Nikâh", 68-70).

Düğünler, yapıldığı topluma ve zama-
na göre büyük değişiklikler göstermek-
le birlikte kız ve erkek evinde icra edi-
len törenler, gelinin evliliğe hazırlanma-
sı, merasimle kocasının evine getirilme-
si, davetlilere koca evinde yemek veril-
mesi veya diğer ikramlarda bulunulma-
sı bütün düğünlerin ortak özellikleri ara-
sındadır. Araplar düğün dolayısıyla veri-
len yemeğe "velîme" derler; ancak bu
kelimenin sadece düğün yemekleri için
değil diğer merasimlerde verilen yemek-
ler için de kullanıldığı anlaşılmaktadır.
İbn Tolun, konuyla ilgili eserinde (bk.
bibl.) Araplar arasında yaygın olan on
altı tür velîme hakkında bilgi vermektedir
(ayrıca bk. Cevâd Ali, IV, 685). Hz. Pey-
gamber'in evlenme hazırlığı yapan Ab-
durrahman b. Avf'a, "Bir koyunla da ol-
sa ziyafet ver" (Buhârî, "Nikâh", 7, 54, 68)
demesi ve kendisinin de evliliklerinde mi-
safirlerine yemek yedirmesinden anla-
şılacağı gibi düğün yemeği sünnettir.
Hz. Peygamber'in, "ziyafet ver" şeklin-
deki emrinden hareketle bazı hukukçular
bu yemeğin vacip olduğunu söyle-
mişlerse de hâkim görüş bunun vücut
ifade etmediği yönündedir. Velîmenin
nikâh akdi sırasında, akiddeden sonra, zi-
faf günü veya zifaktan sonra verileceği
hususunda da farklı görüşler ileri sürül-
müştür. Ancak bunu belirleyen esas fak-
tör, bölgeden bölgeye değişen örf ve
âdetlerdir. Ayrıca velîmede gösteriş ve
israfin haram olduğu, herkesin kendi im-
kânları çerçevesinde ikramda bulunma-
sının gerektiği kabul edilmiştir.

Düğüne davet edilen kişinin davete
icabet etmesi vaciptir. Bunun farz-ı ayın
veya farz-ı kifâye olduğunu söyleyen
âlimler de vardır. Hz. Peygamber'den,
bu tür davete icâbeti emreden çeşitli
hadisler nakledilmiştir (bk. Buhârî, "Ni-
kâh", 71; Müslim, "Nikâh", 96). Düğüne
icâbet gereği, bu tür törenlerin kişiler
arasındaki sevgi bağlarını kuvvetlendir-
mesi hikmetine dayanmaktadır. "En kö-
tü yemek, fakirlerin bırakılıp zenginle-
rin davet edildiği düğün yemeğidir" meâ-
lindeki hadis (Buhârî, "Nikâh", 72; Müs-
lim, "Nikâh", 107), düğüne sadece zengin-
lerin değil fakirlerin de çağırılması ge-
rektiğini vurgulamaktadır. Hz. Peygam-
ber'in, "Velîme ilk gün hak, ikinci gün
mâruif, üçüncü gün ise riya ve gösteriş-
tir" (İbn Mâce, "Nikâh", 25; Ebû Dâvûd,
"Et'ime", 3) hadisinden hareketle düğün-

nün iki günden fazla sürmesini mekruh
görenlerin yanı sıra, Buhârî'nin "... yedi
gün velîme yapan..." şeklindeki bab baş-
lığını ("Nikâh", 7) ve Medine'de yedi se-
kiz gün süren velîmeler olduğu Übey b.
Kâ'b'in böyle bir velîmede bulunup dua
ettiğine dair rivayetleri (Beyhakî, VII, 261)
dikkate alarak düğünün iki günden faz-
la devam etmesini câiz görenler de var-
dır (Nevevî, IX, 216-218; Şevkânî, VI, 205-
206; Azîmâbâdî, X, 210).

Aşırılığa kaçmamak ve İslâmiyet'in sos-
yal hayatla ilgili olarak koyduğu esasla-
ra uymak şartıyla düğünde eğlenmek
meşrûdur. Hz. Peygamber'in düğünler-
de eğlenceye izin verdiğine veya bizzat
kendisinin böyle düğünlere katıldığına
dair birçok rivayet vardır. Bir yakınına
düğün yapmadan ensardan birisiyle ev-
lendirmek isteyen Hz. Âişe'ye düğün yap-
masının daha iyi olacağını, zira ensarın
eğlenceden hoşlandığını söylemiş, hatta
bir rivayete göre Erneb adlı bir kadını
şarkı söylemek üzere göndermesini tav-
siye etmiştir (İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 226;
krş. a.e., IV, 320). Ayrıca Resûl-i Ekrem,
genç kızların (câriye) def çalıp gazâ şiir-
leri okuduğu bir düğüne katılmış, şarkı
söyleyen kızlardan birinin, "Aramızda ya-
rın ne olacağını bilen peygamber var"
demesi üzerine böyle söylememesini ve
daha önce söylediklerini tekrar etmesini
istemiştir (Buhârî, "Nikâh", 48). Asha-
bın da eğlenceli düğünlere iştirak ettik-
leri bilinmektedir (meselâ bk. Nesâî, "Ni-
kâh", 80). Sadece düğün vesilesiyle de-
ğil başka münasebetlerle de belli sınırlar
içinde eğlenceye izin verildiği, Hz. Pey-
gamber'in, ashabın ve tâbiinin bu tür
eğlencelere fiilen katıldıkları konusunda
birçok rivayet mevcuttur (bk. EĞLENCE).
Ancak daha sonraki dönemlerde meşrû

eğlencenin sınırları fıkıh âlimleri arasın-
da tartışma konusu olmuştur. Gerek dü-
ğünlerde gerekse diğer vesilelerle eğ-
lenceler tertip edilmesi ve şarkı söylen-
mesi hususunda ortaya çıkan ve daha
çok yasaklayıcı bir nitelik taşıyan icthad-
larda, âlimlerin yaşadıkları dönemlerde-
ki aşırılıkların büyük etkisi olduğu mu-
hakkaktır.

Sünnet düğünü Hz. Peygamber döne-
minde bilinmemektedir. Nitekim fakih
sahâbilerden Osman b. Ebû'l-Âs, Asr-ı
saâdet'te böyle bir uygulama bulunma-
dığı gerekçesiyle sünnet düğünü için ya-
pılan davete katılmamıştır (*Müsned*, IV,
217). Bu rivayet aynı zamanda söz ko-
nusu düğünlere aştah döneminde orta-
ya çıkmaya başladığını göstermekte-
dir. İbn Kudâme, genel esaslar çerçeve-
sinde bu tür bir düğüne katılmanın müs-
tehap olacağını söylemekte, Ebû Hanî-
fe, İmam Mâlik ve Şâfiî'nin de bu görüş-
te olduğunu belirtmektedir (*el-Muğnî*,
VIII, 116-117).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Ârab, "vlm" md.; *el-Muvaftâh*, "Ni-
kâh", 47; *Müsned*, III, 165, 190, 205, 271; IV,
5, 217; Buhârî, "Büyü", 1, "Menâkıbü'l-en-
şâr", 3, "Nikâh", 7, 48, 54, 56, 68-72, "Edeb",
67, "De'âvât", 53, "Musâkât", 13, "İdeyn", 25,
"Şalât", 69; Müslim, "Nikâh", 79, 80, 81, 96,
107, "İdeyn", 20; İbn Mâce, "Nikâh", 20, 24,
25; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 29, "Et'ime", 1, 3,
"Eymân", 22; Tirmizî, "Nikâh", 6, 10, 22, "Me-
nâkıb", 17; Nesâî, "Nikâh", 32, 80; Beyhakî,
es-Sünenü'l-kubrâ, VII, 261; Merginânî, *el-Hi-
dâye* [baskı yeri ve tarihi yok] (*el-Mektebetü'l-İ-
İslâmiyye*), IV, 80; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VII,
434-435; VIII, 104-110, 116-117; Nevevî, *Şer-
hu Müslim*, IX, 216-218, 233-234; İbn Hacer,
Fethu'l-bâr (Sa'd), XIX, 243-244, 287-288, 296;
a.mlf., *el-İşâbe*, IV, 226, 320; Aynî, *Umdetü'l-
kâr*, Kahire 1392/1972, XVI, 329-330, 353;
Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XV, 212;
İbn Tolun, *Faşşü'l-havâtim fî mâ kîle fi'l-ve-
lâ'im* (nşr. Nizâr Abâza), Dimaşk 1987, s. 39-
47, 60; *el-Fetâva'l-Hindiyye*, V, 343; Şevkânî,
Neylül-evtâr, VI, 197-208; İbn Âbidîn, *Red-
dü'l-muhtâr*, VI, 347-348; Azîmâbâdî, "Avnül-
ma'bûd", X, 209-210; *Tecrid Tercemesi*, VI, 344;
VII, 251-252; XI, 302-303; Cevâd Ali, *el-Mufaş-
şal*, IV, 685-686; V, 69-73; Bekir Topaloğlu, *İs-
lâmda Kadın*, İstanbul 1965, s. 50-51; James
Robson, "Muslim wedding feasts", *Glasgow
University Oriental Society*, XVIII, Leiden 1961,
s. 1-14.

RAHMİ YARAN

Züleyha'nın
düğün alayını
tasvir eden
bir minyatür
(*Oriental
Miniatures*,
Taşkent 1980,
resim 98)

